

ARCHIVES OF POLITICAL PARTIES AFTER THE COLLAPSE OF COMMUNISM

Budimpešta 2001.

U organizaciji Srednjoeuropskog sveučilišta (Central European University) i Arhiva otvorenog društva (Open Society Archives), održan je ljetni seminar u okviru Ljetnog sveučilišta (Summer University), na kojem su sudjelovale Marijana Jukić i Mirjana Pavković iz Hrvatskog državnog arhiva. Tema ovogodišnjeg dvotjednog seminara, održanog od 16. do 27. srpnja 2001. godine, bila je Arhivi političkih stranaka nakon sloma komunizma (*Archives of Political Parties after the collapse of Communism*). Kao što je uobičajeno, sudionici su bili iz mnogih zemalja – Brazila, Sjedinjenih Američkih Država, Zambije, Malte, Mongolije, Ruske Federacije, Ukrajine, Kazahstana, Gruzije, Litve, Latvije, Bjelorusije, Češke, Poljske, Mađarske, Rumunjske, Bugarske, Makedonije, Albanije, Slovenije i Hrvatske – ukupno 29 sudionika. Sudionici su većinom bili arhivisti i povjesničari.

Voditelji ovogodišnjeg seminara bili su **Charles Kecskemeti**, povjesničar i arhivist, bivši predsjednik Komiteta Međunarodnog arhivskog vijeća, od 1998. i generalni tajnik Međunarodnog projekta kompjutorizacije Arhiva Kominterne, a ujedno i jedan od predavača, i **Gabriella Ivacs**, povjesničarka i voditeljica uredskog poslovanja pri Arhivu otvorenog društva (OSA).

Od ostalih predavača sudjelovali su: **Kirill Anderson**, ravnatelj Ruskog državnog arhiva za socijalnu i političku povijest, profesor filozofije na moskovskom državnom sveučilištu i direktor Međunarodnog projekta za kompjutorizaciju Arhiva Kominterne, **Klaus Oldenhage**, njemački stručnjak za arhivsko zakonodavstvo te međunarodne odnose, **Patricia Kennedy Grimsted**, publicistkinja, nezavisni poslijedoktoratni istraživač, savjetnica, pridruženi istraživač pri ukrajinskom istraživačkom institutu hardvarskog univerziteta, **Denis Peschanski**, francuski povjesničar, član Centra socijalne povijesti 20. st. na Sorbonni, **John Earl Haynes**, međunarodno poznati povjesničar za političku povijest, zaposlen u Kongresnoj biblioteci u Washingtonu, **Ivan Szekely**, stručnjak multidisciplinarnog područja zaštite podataka i slobode informacija.

Seminar je na neki način predstavljao nastavak prošlogodišnjeg tečaja "Pristup informaciji", a odnosio se na dokumentarno naslijeđe političkih stranaka. Posebno se istaknuo problem čuvanja i otvaranja te dokumentacije povjesničarima i uopće javnosti, kao i postojeće zakonodavstvo koje se odnosi na gradivo političkih stranaka.

U prvom dijelu predstavljena su iskustva iz SAD-a i Francuske, ali isključivo su se odnosila na povijesni razvoj komunističke partije SAD-a odnosno Francuske. Ipak se radilo, kako je spomenuo John Earl Haynes, o drugačijem sustavu i odnosu

jer u SAD-u komunistička partija nikada nije bila na vlasti. Spominjao je problem dokumentacije, kako je u razdoblju od 1970-ih i 1980-ih dokumentacija bila bogatija i povjesničari su počeli publicirati više knjiga, članaka, dok se 1990-ih i dalje otvaraju novi arhivi i daje se mogućnost istraživanja arhiva u Rusiji gdje se pronalazi dosta dokumentacije vezane uz korespondenciju s Rusijom. Ti su arhivi sada dostupni povjesničarima, međutim, nedostajalo je informacija o tome kakvo je zapravo iskustvo u suradnji i istraživanjima Ruskih arhiva. Na isti je način predstavljeno iskustvo Francuske te se Denis Peschanski osvrnuo isključivo na povijesni razvoj komunističke partije, a ne i na dostupnost i stanje gradiva.

Tijekom predavanja sudionici iz raznih zemalja dali su izvješća u kojima su izložili probleme predaje gradiva, istraživanja i dostupnosti, kao i zakonodavstva koje je zapravo jednako u svim zemljama. Dan je uvid u sadržaj gradiva političkih stranaka i same komunističke partije, te su potaknute diskusije o problemu preuzimanja gradiva devedesetih godina 20. stoljeća, koje je bilo različito u raznim zemljama nakon pada komunističkog režima, a u svezi s time najviše se govorilo o problemima zemalja bivšeg SSSR-a, koje traže mnoge dokumente od današnje Ruske Federacije. Naime, novonastale zemlje imaju pravo samo na dio dokumentacije komunističkih arhiva koji se nalaze u Moskvi, a glede toga je naveden problem sukcesije Hrvatske i nekih drugih zemalja koje potražuju gradivo koje im po principima provenijencije i pertinencije pripada.

Jednu skupinu predavanja vodila je Patricia Kennedy Grimsted, koja je upravo navodila problem baštine partijskih arhiva bivših republika SSSR-a i u tom kontekstu problem cjelovitosti arhivskih fondova. Naime, navela je kako gradivo Komunističke partije bivšeg Sovjetskog saveza neće biti podijeljeno između, npr., Ukrajine i Ruske federacije, pa u tom kontekstu upitna je cjelovitost gradiva. Posebno nam je predstavila *Vodič arhivskih fondova u Moskvi i Petrogradu*, publiciran ove godine, a u čijem je sastavljanju i izdavanju sudjelovala.

S druge strane, skupinu predavanja koja se odnose isključivo na bivši SSSR, ali iz drugog aspekta, vodio je Kirill Anderson. Naglašavam njegova izvanredna predavanja: *"Partija i povijest"*, *"Partijski arhivi, partijska struktura u SSSR-u"*, *"Strane komunističke partije i socijalistički blok"*. S obzirom na mogućnost uvida u dokumente, iznosio je mnoge primjere iz dokumenata Staljinovog razdoblja, hijerarhiju i strukturu tadašnjeg režima, nepismenost članova partije i vrlo nizak stupanj školovanosti, te pisanje povijesti komunističke partije u onom smislu kako su komunisti htjeli da izgleda. Navodio je problem uništenja dokumenata stranih komunističkih partija (npr. dokumenti grčke komunističke partije), te kako komunisti nisu bili i arhivisti, uz što je vezano nepovjerenje komunističke partije prema nacionalnim arhivima da se gradivo pohrani kod njih.

Na seminaru je ponovno spomenut Međunarodni projekt kompjutorizacije Arhiva Kominterne, pokrenut 1992. godine od strane francuskih i njemačkih povjesničara, a zajedno s Vijećem Europe i Međunarodnim arhivskim vijećem, s ciljem očuvanja i otvaranja arhiva Kominterne. Opširnije predavanje o tome imao je Charles Kecskemeti, dajući nam podatke o osnovnim ciljevima projekta, stvaranjem kompletne baze podataka arhiva Kominterne i digitalizacijom milijun oblika iz arhiva. Sam pristup bazi podataka i objektima bit će osiguran istraživačima preko raznih partner-organizacija. Metoda opisa gradiva koja se koristi je prema ICA standardima (ISAD(G) i ISAAR(CPF)), a prema programu ArchiDOC. Baza podataka se sastoji od osnovnih oblika (tip i jezik dokumenta) i sadržaja (provenijencija, datum, mjesto, osobe, predmeti), te će omogućiti istraživačima informaciju o broju svih dokumenata i fondova u arhivu Kominterne, koji se odnose upravo na traženu temu. Unos podataka i skeniranje bit će završeni do ožujka 2002. godine, nakon čega će se transkribirati osobna imena na engleski jezik i dodati postojećoj bazi podataka, što bi trebalo biti završeno do kraja 2002. godine. Sljedeći koraci koji su u planu, odnose se na osiguranje pristupa bazi podataka preko Interneta.

Na kraju je Klaus Oldenhage svojim predavanjem iznio problem "malih naroda", koji se moraju boriti za svoju samostalnost u svijetu međunarodnog arhivskog zakonodavstva, a u kontekstu oduzimanja dokumenata iz afričkih arhiva i odnošenja u američke biblioteke.

Posebno se tijekom seminara istaknuo problem objektivnosti istraživanja dokumenata komunističke partije i da su možda arhivisti u poziciji da objektivnije od samih povjesničara izvrše istraživanje i daju objektivne rezultate, jer je uvijek otvoren problem da li će koji povjesničar nešto preskočiti, izbaciti, zanemariti prilikom istraživanja.

U okviru seminara bilo je organizirano nekoliko obilazaka. Posjetili smo Arhiv i Biblioteku Parlamenta te Arhiv političkih stranaka u Budimpešti. Biblioteka Parlamenta osnovana je 1870. godine i na 5. je mjestu među parlamentarnim bibliotekama Europe po veličini zbirke. Otvorena je za javnost i ima karakter istraživačke biblioteke. Tu se nalazi i posebna biblioteka i čitaonica, koja je otvorena samo za članove Parlamenta, koji ovdje mogu dobiti na uvid prijepise svih sjednica, zasjedanja i ostalu literaturu koja ih zanima, a zatvorena je za javnost. Arhiv Parlamenta sakuplja sve dokumente nastale radom Parlamenta.

Potpuno nezavisan postoji Arhiv političkih stranaka u Budimpešti, koji nije pod ingerencijom države, vlade, ministarstava, već se financira preko sponzora, a sakuplja gradivo političkih stranaka. Dosada mu je gradivo predala samo Komunistička stranka Mađarske, a u veoma dobrom je stanju, zahvaljujući dosljednoj financijskoj pomoći izvana.

Sudionici seminara imali su prilike, kao i svake godine, upoznati se i s Arhivom otvorenog društva (Open Society Archives). Napominjem kako je ovogodišnja tema seminara bila izuzetno zanimljiva i poticajna za diskusiju, međutim, mnogi su sudionici seminara (posebno iz zemalja bivšeg SSSR-a i ostalih istočnoeuropskih zemalja), bili pasivni, a mogao se uočiti i "strah" od izražavanja te bojazan da se kaže nešto više, kao da još žive pod paskom komunističkog režima.

Mirjana Pavković